

Nyandligheten och kyrkan

»När människan slutar tillbe Gud tillber hon inte ingenting utan vad som helst». Citatet från G.K. Chesterton är klassiskt och ständigt aktuellt. Här finns såväl ironi mot de skeptiker som aningslöst anammar vilka trosföreställningar som helst, som insikten om att människan är obotligt religiös, en rastlös sökare för vilken det är naturligare att tro än att inte göra det.

Inte ens det av rationalistiskt tänkande präglade svenska samhället är fritt från religion och det religiösa. Även om en majoritet tillhör Svenska kyrkan, så uppfattar sig inte flertalet som medvetet kristna eller aktiva i någon annan av de stora religionerna. Men det religiösa inslaget i en mer oorganiserad form, utan lärostruktur eller gudstjänstgemenskaper, utan formulerade trosuppfattningar eller samfundsengagemang, genomsyrar alltmer samhället på ett både subtilt och påtagligt sätt – ofta utan att fenomenet uppfattas som vare sig religiöst eller andligt.

I ett par artiklar nyligen i Svenska Dagbladet (28/10 och 29/10) tas nyandligheten som fenomen upp. Även om begreppet New Age inte är lika frekvent som på åttio- och nittioalet, så ser vi en odefinierad nyandlighets inkulturation i samhället. På personalutbildningar eller som terapiövningar är det inte ovanligt med meditationsövningar, mindfulness eller yogasessioner. I åtskillig veckopress skrivs och annonseras om tarotkort, shamanism, magi, ritualer, horoskop, astrologi osv. I den feministiska tidskriften *Bang* finns horoskop i varje nummer, och skribenter presenteras med sina stjärntecken. Forskning har också visat att de som bär med sig svåra bakgrunderfarenheter är överrepresenterade och i högre grad predisponerade för en orientering mot New Age (Gunilla Maria Olsson, *Signum* 1/18).

Mitt i det mest sekulära av samhällen göms ett djupt och ökande andligt sökande, inte minst bland kvinnor. Som en intervjuperson sade i Svenska Dagbladet: »Jag tror såklart på vetenskap, men det finns magiska saker i vårt samhälle som inte kan förklaras av vetenskap. Om man kan öppna sig för den magin kan mycket hända» (29/10). Utsagan erinrar om vad den österrikiske filosofen Ludwig Wittgenstein (1889–1951) konstaterade: »Vi känner att till och med om alla möjliga vetenskapliga frågor blivit besvarade, så har våra livsproblem ännu alls icke blivit berörda».

Vad vi ser är andlighet men inte kyrklighet, religiositet men inte bekännelse, sökande men inte finnande, en trons privatisering som också öppnar för en kommersialisering. Andlighet har blivit en produkt att sälja alltifrån hudvårdsprodukter välsignade av en shaman till dyra kurser riktade till unga, välutbildade kvinnor – allt i ett slags gränsland mellan kommersialisering, underhållning och andligt sökande.

Varför har då inte denna privatreligiositet funnit vägarna in i någon större kollektiv kult eller in i Svenska kyrkan? För att finna svaret krävs forskning, en uppgift för Svenska kyrkans forskningsenhet. En annan fråga är, varför kyrkan inte förmår möta det behov som uppenbarligen finns av meditation, stillhet, helighet – efter det numinösa? Som någon sade: »Det finns ett rop därute efter Gud, varför hör inte kyrkan detta?»

Mystikerna hade en gång ett självklart hem i kyrkan, medan de som i dag bär med sig starka andliga erfarenheter saknar referensramar för dessa. Samhällets sekularisering är förstas en orsak, en annan att kyrkan själv inte lyckas förmedla trons innerlighet och andlighet. Den danska journalisten Charlotte Rörth visar i sitt personligt skrivna vittnesbörd *Jag mötte Jesus* (2017), hur hemlös hon blev efter sin upplevelse.

Ytterligare en orsak kan vara att även kyrkorna färgats av en reduktionistisk människosyn. Teologin har blivit en vetenskaplig disciplin mer än teologi i egentlig mening – läran om och livet med Gud, om det gudomliga och transcendenta. Det religiösa språket och tänkandet har utarmats också i kyrkan.

Svenska kyrkan bör även fundera över om inte hennes aktivism i samhällsfrågor kommit att för allmänheten dominera över innersidans andlighet. Trots kyrkans oerhörda skatter som skulle kunna öppna för sökare – kyrkorummens vittnesbörd och tvåusen år av andligt erfaren litteratur med dess spiritualitet – förväntar sig alltför få att kyrkan ska vara en plats för autentisk andlighet.

Att ta sökare på allvar betyder inte att förkunnelse eller församlingsliv ska få mer av nyandliga inslag. I ett försök att skapa en mötesplats mellan kristen tro och New Age prövades detta i församlingen St. James's Piccadilly i London under nittiotalet. Följden blev en utarmning av den kristna trons innehåll så att en synkretistisk andlighet kom att dominera. Inte heller är alternativet trons sentimentalisering, vilket präglar en del inslag i den nya Kyrkohandboken liksom åtskilligt i radions söndagsgudstjänster. Sådant är mer en tro i mjukisdress än sann andlighet.

Det vore också ett misstag att tona ned trons intellektuella sida och kyrkans klassiska dogmer. Dessa utgör knappast ett hinder utan är snarare en öppning till levande andlighet och troserfarenhet. Den som något satt sig in i nyandligheten upptäcker snart att där ofta kan finnas en stark dogmatism.

Liksom en kyss är ett mer genuint uttryck för intimitet än en analys av hormonella förändringar och smärtan säger mer om effekterna av ett brutet ben än en röntgenplåt, så är levande liturgi eller tystnaden i en retreat en mer reell erfarenhet av den kristna tron än bekännelseskriaternas formuleringar. Men utan dogmat och trons innehåll blir trons erfarenhet rotlös. Dogmerna är som prismor genom vilka andligheten får sin lyster och mening.

På många håll inom Svenska kyrkan finns ett famlande efter uttrycksformer som öppnar för andliga sökare. Ofta görs misstaget att den kristna tron töms på innehåll, på vad tron tror. Men för att parafasera det inledande citatet från Chesterton – att där Kyrkan slutar bekänna Jesus Kristus som Herre, där bekänner hon sig snart till vad som helst.

Både trons objektiva innehåll, dess *fides quæ creditur*, trosskatten, den tro som tros, och dess subjektiva erfarenhetssida, dess *fides qua creditur*, den tro som tror, behöver tas på allvar. Trosinnehåll och troserfarenhet måste balansera varandra. Det oanade och mysteriösa, det heliga och utsägliga behöver anas i liturgin. Vördnaden för det heligas uttryck i kyrkorummet, i en ikon, ett sakramentsskåp, ett altare, en Mariabild behöver integreras i såväl den kristnes som i kyrkans kropp. I mycket av nyandligheten möter en längtan efter detta, efter förundran inför tillvarons utsägliga gåtfullhet.

Kyrkan har en bundsförvant i varje människas hjärta, i hennes hunger efter tillvarons fullhet, efter det transcendenta. Redan Paulus knöt an till detta i sitt tal på Areopagen. Utan att tumma på bekännelsen visade han på att människans längtan sträcker sig mot den Gud som redan sträckt sig mot människan.